

טרופיזמים

ספרות

תחושה שהם אינם ראויים להשתייך לגעו האנושי. מעבר לערכים הפסיכולוגיים הרבים בספר זה, מעלתו שקיים בו מרכיב ספרותי רבי-ערך. המעמדו כיצירה ספרותית בפני עצמה.

רודי

עטיפת סיפרו של ד"ר דויד רודי פסיכולוגיה לא לפסיכולוגים (*) היא יצירה מרהיבה מהבחינה הגראפית, העומדת בניגוד לתוכנו של הספר.

בפסיכולוגיה לא לפסיכולוגים אין כל ידוע או פריצת דרך מהותית בטיפול בנפשם של חולים, למעט עצם היותו של ד"ר רודי הגורו היחיד הפועל בתחום הפסיכולוגיה בישראל. סיפרו של רודי הוא מיקצועי, שגור, מתחכם ולעיתים אף מתיימר. בלשונו הכתיבה קיימת וזלזולתה של שימוש במושגים מעולם הפסיכולוגיה, שרודי אינו חוסך בהם על ימין ועל שמאל.

ד"ר רודי עוסק בנושאים רגילים ומקובלים של הפסיכולוגיה המודרנית, החל בפאראנויה, בכפייה, באיפוס, בהומוסקסואליות, בפריי

גילהתהבגרות שעדיין אינה נכונה לקראתן מבחינה נפשית. מכיוון שעדיין לא השתלטה על מאבקה האידסאליים... הזאב אינו רק הגבר המסתה; הוא אף מסמל את כל הנטיות הבלתי-הברתיות והחיותיות שבתוכנו... לכל אורך הסיפור, הן בשמו והן בשם הילדה, מושם דגש על הצבע האדום, שהיא לובשת בגלוי. הצבע האדום מסמל רגשות סוערים, לרבות רגשות מיניים... כיסה אוזניה מדברת על תאוות אנושיות, על להיטות אוראליות, על

פסיכולוג בטלהיים אדום מיני

תוקפנות ועל תשוקות מיניות של גיל ההתבגרות...

לסיכום, קיסמן של אגדות לבטלהיים בוחן את חשיבות האגדות לנפשו של הילד, למרות שהוא שופך אור חרש על המשמעויות הנסתרות בתוך אותן האגדות, ועל הסיבה לשימורן שנים כה רבות בפולקלור של תרבויות כה רבות. ספר מומלץ ביותר להורים.

ארייטי

תחת הכותרת הפרנס (*) מובא סיפרו של הפסיכולוג היהודי-איטלקי-אמריקאי **סילבאנו ארייטי**, שהוא אנטומיה של מערכת יוצאת דופן, המתמודדת עם חשכת השואה.

בהפרנס מצויים שני סיפורים. הראשון הוא סיפורו של **ג'וזפה פארדו רוקס**, הפרנס של יהודי קהילת פיזה, שבדומה למרבית יהודי קהילתו נרצח כידו הנאצים בקיץ 1944. על חייו של ג'וזפה פארדו רוקס ריחפה במהלך כל חייו מחלת-רוח מיסטריות, אשר מנעה ממנו בסופו של דבר להימלט מפני הנאצים.

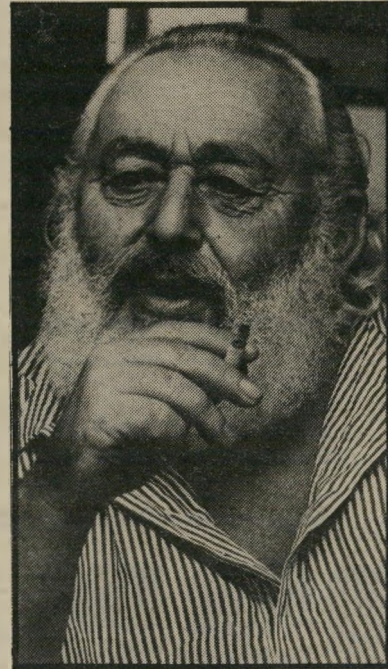
המישור השני של הפרנס מביא את נקודת-ראייתו של סילבאנו ארייטי, שהכיר בצעירותו את פארדו, אלא שארייטי נסע ערב המילחמה לארצות-הברית, שם הפך לפסיכיאטר ידוע, שהתמחה בנושא של פסיכיות ציריתיות. כמשך שנים טיפח ארייטי הלום כמוס לשוב לעירו ולרפא את הפרנס הנערץ עליו, אלא שהוא לא זכה לכך.

מעלתו של הפרנס שהוא מקביל סידרה של מחלות הרוח של הפרנס בצד מחלת-הרוח הנאצרפאשיסטית, שתקפה כמגיפה את אירופה בשנות השלושים ולעומת זאת מחלתו של רוקס, שהתמקדה בפחדים מפני בעלי-חיים — עכברים, עכרושים, חתולים ובעיקר כלבים.

הפרנס הוא מסע מרתק לתוכה של פוביה, כאשר ברקע — התרבות המפוארת של יהודי איטליה, תרבות שאינה עוד, תרבות שהושמדה בידי פוביה של התרבות המערבית.

ארייטי מביא סיפור של מיקרה אחר כמאפיין להיסטריה קולקטיבית, המלווה בתחושה של אשמה וחוסר-ערך, המעמידה פרטים במצב של

* סילבאנו ארייטי — הפרנס; עברית: שושנה צינגל; הוצאת אדם; 141 עמודים (כריכה קשה).

פסיכולוג רודי גודש מיקרים

ג'ריות, כאימפוטנציה ובשאר מיקרים מקובלים. נוסח כתיבתו של ד"ר רודי גם הוא זול מעט: יהודה גדל בין שתי נשים יפות מאוד — אמו ואחותו הגדולה ממנו בחמש שנים, שנבחרה למלכת-יוסי בהיותו בן 14... התוצאה: ציפיותיו שיהיו לו שניים ושהיה יסה כמו אמו ואחותו...

גיבור אחר בגלריית הגיבורים של רודי מתואר כמילים: האובססיה של ג'ק מורכבת משני אלמנטים: אשמה, והדמרכסואליות לאטנטיות מודגשת. באובססיה בדבר אשתו שבגדה בו עם חברו המרוב ביותר הוא הורג שתי ציפורים בכדור אחד: הוא גם שומר על החקקה של רגשות אשם על בגידתו באשתו, וגם שומר על החקקה של רגשותיו המיניים כלפי חברו המרוב...

אין ספק שהמיקרים שבהם טיפל רודי הם מיקרים אמניים, אלא שתיאור המיקרים והפיענוח שלהם הוא אמין וסביר, אך שטוח ורדוד. מה עוד שבעולם מקובל כיום להקדיש ספרים שלמים לגיתוחם של מיקרים — ספר לכל מיקרה. הקורא בסיפרו של רודי מגיע עד מהרה לעמרת "אוב-ריקל" — גודש של מיקרים המביא לאיבוד האפקט האמיתי של הערכת ד"ר רודי כמטפל פסיכולוגי. חבל.

אבל, איך שמקובל לומר בישראל: זה מה שצה"ל מנפק, והמבחינה הישראלית קיים עניין בסיסי כלשהו במיקרים שרודי טיפל ומנתח בסיפרו.

פרט אחרון: הכותרת פסיכולוגיה לא לפסיכולוגים מטעה לא במעט, והיא נועדה

* ד"ר דויד רודי — פסיכולוגיה לא לפסיכולוגים; הוצאת זמורה ביתן; 267 עמודים (כריכה קשה).

למשוך קהל רחב ככל האפשר לקראו ספר שהוא ספרות מיקצועית חסרת ייחוד.

ליבליך

הקובץ שראה-אור באחרונה תחת הכותרת בין חינוך לפסיכולוגיה, והמוקדש לזיכרו של פרופסור **אברהם מינקוביץ** המנוח (†) עליירי תלמידי ועתידיו, בעריכת **מרדכי ניסן ואוריאל לפט**, מחזיק כמה מאמרים בעלי עניין פסיכולוגי רב, מהבחינה הישראלית.

תמצית של מחקר הצפון בין עמודי פירסום זה הוא מאמרה של **עמיה ליבליך** רמת המישכל ומיבנהו בקרב עדות ומיעוטים בישראל. ליבליך עורכת בתיאום רב החלקה של עזר רמות מישכל בין יוצאי ארצות אירופה בארץ ליוצאי ארצות המזרח, תוך התייחסות לעדות המיעוטים בישראל.

ליבליך מסתמכת על דיעות שהשמיע פרופסור **קרל פרנקשטיין** לקראת סוף שנות החמישים, על "הפיגור שמפגרים ילדי הגויש מצפון אפריקה ביכולת הייצוג החזותי שלהם..." ואכן, סידרת מחקרים שהיא מאזכרת המתבססת על שיקלולים של מיכננימישכל שנערכו בארץ, מוליכה לעקבות שבמסקנות אלה.

במחקרה של עמיה ליבליך קיים חומרי-נפץ, לאור העימות העכשווי המתחולל בין עדות המזרח ועדות המערב בישראל שתחת שילטון הליכוד, כאשר מאמרה צופן בקביעות מדעיות בנוסח של: ילדים שמוצאם ישראלי או יאירופה; מתפלגים באופן שווה בקירוב בין שני המעמדות, אך ילדי העדות המזרחיות מרכוזים באופן בולט במעמד הנמוך...

מסתבר, שתמונה זה של פער קיימת במהלך השנים, למרות שינויים במצב הכלכלי של עדות המזרח. במחקר/מאמר זה מהלכת ליבליך בין הטיפות, היא מציגה מימצאים אך והירה במסקנות, כאשר המסקנה העיקרית היא שהאינטגרציה במערכת החינוך אינה תורמת מאומה לגישור על פער זה, והיא אפילו מפריעה. יחד עם זאת, גם המיון בין יהודים וערבים הוא מיון רב עניין, מה עוד, שהשוואת לחות המחקרים מגלה, שרמת המישכל של נער ערבי ממוצע היא 101.9, בעוד שרמת המישכל של נער יהודי היא 102.1. אלא שרמת המישכל של נער יהודי מערה מערבית היא 109, בעוד שכן לעדה מזרחית רמת מישכלו היא 94.5.

אנטי פסיכיאטריה

בשנות ה-60, צמחה באנגליה אסכולה של אנטי-פסיכיאטריה, שכראשה ניצב הפסיכיאטר

* בין חינוך לפסיכולוגיה, מוקדש לזיכרו של פרופ' אברהם מינקוביץ ז"ל — עורכים: מרדכי ניסן ואוריאל לפט; הוצאת מאגנס; 455 עמ' (כריכה רכה).

סיפרו קטן, בן פחות מ-60 עמודים, שראה-אור באחרונה תחת הכותרת טרופיזמים מאת **נאטאלי סארנט (צ'רניאק)** (*). הוא מאפיין טיפוסי של יצירה ספרותית בורם המכונה הרומן החזש - זו שפרח בצרפת בין סוף שנות השלושים ועד לסוף שנות השישים במאה הנוכחית. המונח טרופיזמים לקוח מתחום הביולוגיה, עוסק בתגובות על גירויים חיצוניים — אותן תגורו ספונטאניות, כמעט בלתי-מודגשות. המחברת סארנט עוסקת בספרה, שבו 24 קטעים קצרים — ספ-יירים בפרוזה, סיפורים קצרים, משלים ואפילו תחושות-שלה-רגע — בתרגום של תחושות-תגובה לעולם הסובב אתנו.

טרופיזמים הוא מאפיין לזמן הפסיכואנליטי הרגיש. יש בו סדרות על סדרות של תתי-תתי ותתי-אור, התושפים מעט מאותה גיאולוגיה של תת-הכרה, שמעט מאוד סופרים עוסקים בה. דומה כי קטע הסיום של "טרופיזמים" עשוי להמחיש מסורת חדשה זו של כתיבה: "הם היו מראים את פניהם לעיתים רחוקות, היו רובצים ביריותיהם, בעימקי הדריהם האפלי וארביים."

הם טיפסו זה לזה, ריחזו, תוכרו זה לזה, הנפו כל סימן, כל אות קל שבקלים. אחדים נתנו לגזור מן העיתון את המודעה שאמו זקקה לתוספת בשכר יומי. הם זכרו הכל, עמדו על המשקל, הקיפו אותו במעגל מתה היטב, אוהדים זה ביד זה אגותיהם הצנועה. שפראויה מפרשטשים ויהיים למחצה, סוכבת איתו במנגל, ובשראורו זהל חזלה מבישה בשביל לנסות להחליק ולעבור ביניהם, וזריוו במחירות א יריהם השלכות זו בזו, השתטפו בבתאיות סביבו על עקביהם ולטשו אליו את מבטם הרי העיקש, בחיכם הילדתי כלשהו.

גם התרגום של אילנה המרמן ואחרית הדבר שלה עשויים כהלכה. מצער לגלות, שדווקא הספרות העברית, שהגיאולוגיה הלשונית הממחית שלה החכה עשרת מונים מהצופותיה, טרם הביא לגיחולו של ז'אנר כתיבה משכנע מסוג זה (למעט סיפוריו של **עמוס קלמן** הצעיר) וחבל.

* נאטאלי סארנט - טרופיזמים; עברית: אילנה המרמן; הוצאת הקיבוץ המאוחד; 60 עמ' (כריכה רכה).

רונאלד ד' לאינג, פסיכיאטר ממוצא סקוטי שהתמחה בטיפולים בסכיזופרניה. לאינג ותורת הטילו ספק ברכות מההנחות הבסיסיות של הפסיכיאטריה והפסיכולוגיה.

אחת מטענות-היסוד של לאינג היתה: או דבר כזה הקרוי פסיכולוגיה... לאינג מין בתורתו את הפסיכותרפיה עם הפוליטיק המהפכנית והפילוסופיה האכזיבטנציאלית. תוך זו רוקנה מתוכן סידרה של מושגים, שהפסי כולוגיה התבססה עליהם, כמו נורמאלינו וטירוף, תורה זו התבססה במוסד לונדון שניקרא קינגסלי-הול. שבו טופלו כהצלח יתרה מיקרים אבורים של סכיזופרניה.

ספריו של לאינג האני החצוי ואני וזולת גרמו להפיכה במערב בבחינת הפסיכולוגיה תוך התנערות מא האורתודקסיה הפרוידיאנית במיסגרת זו ועשו טיפולים כמצעו אל-אס-די ומערכות טיפול דמוקרטיות. הגחו היסוד של לאינג היתה: אנו עשויים להבין את הכיזוספרן אם נחלד לראות בו חולה יוצא-ידום נראה בו יצור אנושי מעונה ונואש... כמו כן בסיפרו שפיות, טירוף ומישפחה, חשף לאינג את חלקה של המישפחה ביצירת התשתית לסכיזופרניה.

אלא שבדומה לכל פרובינציה, גם החבר הישראלית, למעט רופאים בודדים, לא קלט ולא היתה מוכנה לקלוט את התורה החדשנית, א

אנטי-פסיכולוג לאינג שפיות, טירוף ומישפחה

שהוכיחה את עצמה, והפכה בשנים האחרונ לרומינגטית בתרבות-המערבית, וזאת אולי מש הקולקטיביות המעובה של חברה זו, שאי מותירה כמעט מקום ללבריות של הפרט. אטימות זו הפכה את הפסיכולוגיה בישראל למפגרת, בלתי-מעורכנת ומנותקת מהצרכ האמיתיים של החולים והחברה.